

УДК 341.456

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.32>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПОЛОМ

Воронятніков О.О.,
*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного
та міжнародного права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0000-0002-3761-698X
email: voronyatnikov@gmail.com*

Воронятніков О.О. Міжнародно-правові основи співробітництва між правоохоронними органами України та Європолом.

У статті здійснено всебічний аналіз міжнародно-правових основ співробітництва між Україною та Європейським поліцейським офісом, який є ключовою агенцією Європейського Союзу у забезпеченні безпеки та ефективній боротьбі з транснаціональною злочинністю. Досліджено місце та роль Національного центрального пункту Європолу в Україні у сучасній національній системі забезпечення правопорядку.

Крім того, вивчено положення основних міжнародно-правових документів, які регламентують порядок взаємодії між Україною та Європолом. Увага зосереджена на ключових міжнародних угодах, меморандумах про взаємодію та інших нормативно-правових актах, що встановлюють рамки співпраці. Аналіз цих документів дозволяє окреслити як позитивні тенденції, так і існуючі проблеми в правовому регулюванні, зокрема, щодо адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів та вимог, що постійно змінюються у відповідь на нові виклики.

Особлива увага в статті приділяється механізмам взаємодії між Україною та Європолом, розглядаються як структурні, так і процедурні аспекти співпраці. Розкрито основні інструменти оперативного обміну інформацією, зокрема, механізми координації діяльності правоохоронних органів, що дозволяють ефективно реагувати на сучасні загрози. Порівняльний аналіз процедурних підходів, використання новітніх технологій та обмін оперативною інформацією дозволяють виявити переваги існуючої системи, а також окреслити перспективи її удосконалення. Крім того, окремою розглядаються питання поглиблення та посилення міжнародного співробітництва у межах розслідування кримінальних правопорушень.

Одним із компонентів дослідження є розгляд ролі мережевого додатку безпечного обміну інформацією «SIENA», який є однією з найсучасніших технологічних платформ Європолу для зв'язку між правоохоронними структурами. Використання SIENA забезпечує не лише високий рівень захисту переданої інформації, але й сприяє оперативному обміну даними, що є вирішальним фактором у боротьбі з міжнародною злочинністю. Докладно розглянуто технічні та юридичні особливості застосування цієї системи в контексті міжнародного співробітництва.

Таким чином, представлений у статті комплексний підхід дозволяє не лише окреслити історико-правові засади співробітництва між Україною та Європолом, а й виявити ключові механізми, що забезпечують оперативний обмін інформацією та інтеграцію у сфері боротьби з кримінальними правопорушеннями. Результати дослідження свідчать про необхідність постійного удосконалення нормативно-правової бази, розширення спектру застосовуваних технологічних рішень та поглиблення міжнародної співпраці, що в свою чергу сприятиме зміцненню правопорядку та підвищенню рівня безпеки як на національному, так і на міжнародному рівнях. Зроблено висновок, що інтеграційні процеси між Україною та Європолом мають стратегічне значення для сучасного суспільства, адже вони створюють передумови для ефективної взаємодії правоохоронних органів, що є ключовим чинником у протидії глобальним загрозам.

Ключові слова: правове регулювання, правове забезпечення, Європол, міжнародне право, міжнародне співробітництво, міжнародно-правова відповідальність, злочини міжнародного характеру, транснаціональна організована злочинність.

Voroniatnikov O.O. International legal basis of cooperation between law enforcement agencies of Ukraine and Europol.

The article provides a comprehensive analysis of the international legal foundations of cooperation between Ukraine and the European Police Office (Europol), which is the key agency of the European Union in ensuring security and effectively combating transnational crimes. It examines the position and role of the National Europol Central Unit in Ukraine within the modern national law enforcement system.

Furthermore, the article examines the provisions of the main international legal documents that regulate the interaction between Ukraine and Europol. The focus is on key international agreements, memoranda of understanding, and other normative legal acts that establish the framework for cooperation. The analysis of these documents outlines both positive trends and existing challenges in legal regulation, particularly with regard to the adaptation of national legislation to international standards and requirements that are constantly evolving in response to new challenges.

Special attention is paid to the mechanisms of interaction between Ukraine and Europol, examining both the structural and procedural aspects of cooperation. The article reveals the main instruments for the rapid exchange of information, in particular, the mechanisms for coordinating the activities of law enforcement agencies that enable an effective response to contemporary threats. A comparative analysis of procedural approaches, the use of advanced technologies, and the exchange of real-time information helps to identify the advantages of the existing system as well as to outline prospects for its improvement. In addition, issues related to the deepening and strengthening of international cooperation in the investigation of criminal offenses are also addressed.

One component of the study is the examination of the role of the secure information exchange network application “SIENA,” which is one of Europol’s most advanced technological platforms for communication among law enforcement agencies. The use of SIENA not only ensures a high level of protection for the transmitted information but also facilitates the prompt exchange of data, which is a decisive factor in the fight against international crime. The technical and legal features of the application of this system in the context of international cooperation are discussed in detail.

Thus, the comprehensive approach presented in the article not only outlines the historical and legal foundations of cooperation between Ukraine and Europol but also identifies the key mechanisms that ensure the prompt exchange of information and integration in the field of combating criminal offenses. The findings of the study indicate the need for continuous improvement of the normative legal framework, the expansion of the range of technological solutions employed, and the deepening of international cooperation, which in turn will contribute to the strengthening of law and order and the enhancement of security at both national and international levels. The conclusion is drawn that the integration processes between Ukraine and Europol are of strategic importance for modern society, as they create the prerequisites for effective interaction among law enforcement agencies, which is a key factor in countering global threats.

Key words: legal regulation, legal support, Europol, international law, international cooperation, international legal responsibility, crimes of an international nature, transnational organized crime.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та зростання рівня транснаціональної злочинності ефективна взаємодія національних правоохоронних органів із міжнародними структурами набуває особливої важливості. Україна як держава, що активно інтегрується у європейський правовий простір, має стратегічну потребу у зміцненні співробітництва з правоохоронними агентствами Європейського Союзу, зокрема з Європолом.

Актуальність дослідження міжнародно-правових основ співробітництва України з Європолом обумовлена низкою чинників. По-перше, Європол відіграє ключову роль у боротьбі з організованою злочинністю, тероризмом, кіберзлочинністю, торгівлею людьми та іншими загрозами, що становлять небезпеку як для ЄС, так і для України. По-друге, співпраця з Європолом є важливим інструментом посилення правоохоронного потенціалу України в умовах війни, коли злочинні угруповання використовують нестабільність для розширення своєї діяльності.

Крім того, у контексті євроінтеграційного курсу України тісна взаємодія з Європолем є одним із важливих кроків на шляху до набуття членства в ЄС. Правові механізми такої співпраці, що визначені відповідною угодою між Україною та Європолем, потребують наукового аналізу для подальшого вдосконалення та адаптації до сучасних викликів.

Таким чином, дослідження міжнародно-правових основ взаємодії правоохоронних органів України з Європолем є вкрай важливим для розробки ефективних правових механізмів боротьби з транснаціональною злочинністю, зміцнення національної безпеки та подальшої інтеграції України в європейський безпековий простір.

Метою статті є дослідження міжнародно-правових основ співробітництва між правоохоронними органами України та Європолем, функцій національного контактного пункту Європолу в Україні, огляд компетентних органів, які можуть співпрацювати з Європолем, порядок використання мережевого додатку Європолу SIENA.

Стан опрацювання проблематики. Окремі аспекти міжнародної співпраці України з Європейським поліцейським офісом в своїх роботах досліджували: В'язовченко О., Грицаєнко Л., Злагода О., Зуєв В., Ємець О., Кропнов В., Стрельцова О., Чернік С., Черноус Ю., Шаповаленко Є., Устименко О. та інші.

Виклад основного матеріалу. Європейський поліцейський офіс – спеціалізована агенція Європейського Союзу, основною метою діяльності якої є поліцейська співпраця між державами-учасницями ЄС у боротьбі зі злочинами міжнародного характеру.

Європол координує оперативно-розшукові дії поліції та інших компетентних органів держав-учасниць ЄС, а також третіх країн з метою підвищення ефективності співпраці компетентних органів в боротьбі з міжнародною злочинністю. Європол також виступає провідним центром експертизи в ключових сферах правоохоронної діяльності, та як європейський центр стратегічних даних про організовану злочинність.

Європол підтримує та посилює дії компетентних органів держав-членів та їх взаємне співробітництво у запобіганні та боротьбі з тяжкими злочинами, які зачіпають дві або більше держав-членів, тероризмом та формами злочинності, які впливають на спільні інтереси, охоплені політикою ЄС.

Сферами діяльності Європолу є боротьба з тероризмом, незаконним обігом наркотиків; торгівлею людьми та мережею торгівлі людськими органами; кіберзлочинністю; відмиванням грошей та відстежування активів тощо [1].

На сьогодні міжнародне співробітництво між правоохоронними органами України та Європолем регулюється низкою нормативно-правових актів, серед яких:

– Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво від 14.12.2016, ратифікована Законом України № 2129-VIII від 12.07.2017 [2];

– Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європейським поліцейським офісом щодо встановлення захищеної лінії зв'язку від 11.03.2015, ратифікований Законом України № 507-VIII від 04.06.2015 [3];

– Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європейським поліцейським офісом стосовно конфіденційності та забезпечення збереження інформації від 03.07.2017, ратифікований Законом України № 1823-IX від 21.10.2021 [4].

Відповідно до Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво крім обміну інформацією, співробітництво може включати обмін спеціальними знаннями, загальними зведеннями, результатами стратегічного аналізу, інформацією щодо процедур кримінальних розслідувань, інформацією про методи запобігання злочинності, участь у навчальних заходах, а також надання консультацій та підтримки в окремих кримінальних розслідуваннях.

Для здійснення контактів між компетентними органами України та Європолем Україна призначає Національний контактний пункт. Станом на сьогодні Національним контактним пунктом для України, який діє як центральний контактний пункт між іншими компетентними органами України та Європолем визначено відділ по взаємодії з Європолем Національної поліції України. Однак це не виключає можливості прямого обміну інформацією між компетентними органами і Європолем. Компетентними органами в Україні, які згідно з національним законодавством відповідають за запобігання та боротьбу зі злочинністю та кримінальними правопорушеннями є: Національна поліція України; Міністерство внутрішніх справ України; Адміністрація Державної

прикордонної служби України; Департамент захисту національної державності Служби безпеки України та Штаб Антитерористичного центру при Службі безпеки України; Бюро економічної безпеки України; Державна служба фінансового моніторингу України; Національне антикорупційне бюро України; Офіс Генерального прокурора України; Державне бюро розслідувань; Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів; Національне агентство з питань запобігання корупції України.

Компетенція Європолу поширюється на боротьбу з організованою злочинністю, тероризмом та іншими формами тяжких злочинів, які перелічені нижче і зачіпають дві або більше держави-члени у такий спосіб, що потребує спільного підходу держав-членів, зважаючи на масштаб, значущість та наслідки таких злочинів. Згаданими вище іншими формами тяжких злочинів є: незаконний обіг наркотиків; нелегальна діяльність, пов'язана з відмиванням коштів; злочин, пов'язаний з ядерними та радіоактивними речовинами; нелегальне перевезення іммігрантів; торгівля людьми; злочин, пов'язаний з автотранспортними засобами; вбивство, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень; нелегальна торгівля людськими органами і тканинами; викрадення людей, незаконне обмеження свободи та взяття заручників; расизм та ксенофобія; організоване пограбування; нелегальна торгівля предметами, що становлять культурну цінність, зокрема антикваріатом та виробами мистецтва; обман та шахрайство; рекет та вимагання; підробка продукції та її піратське розповсюдження; підробка адміністративних документів та їх незаконний обіг; підробка грошових знаків та платіжних засобів; злочин з використанням комп'ютера; корупція; нелегальна торгівля зброєю, боєприпасами та вибухівкою; нелегальна торгівля видами тварин, які перебувають під загрозою зникнення; нелегальна торгівля видами рослин, які перебувають під загрозою зникнення, та їхніх підвидів; злочин проти навколишнього середовища; нелегальна торгівля гормональними речовинами та іншими стимуляторами росту [2].

У такій організації, як Європол безпечна та швидка передача конфіденційних даних і даних з обмеженим доступом є вкрай важливою. З цієї метою у 2009 році було розроблено мережевий додаток безпечного обміну інформацією (Secure Information Exchange Network Application, SIENA). Зазначений додаток забезпечує безпечний обмін конфіденційною інформацією та інформацією з обмеженим доступом.

Сьогодні SIENA – це сучасна платформа, яка відповідає всім комунікаційним потребам правоохоронних органів ЄС. Платформа забезпечує швидкий і зручний обмін оперативною та стратегічною інформацією, пов'язаною зі злочинністю, між офіцерами зв'язку, аналітиками та експертами Європолу; державами-членами; третіми сторонами, з якими Європол має угоди про співпрацю/робочі домовленості.

Останніми роками SIENA також стала каналом обміну інформацією за замовчуванням для спеціалізованих правоохоронних підрозділів і різноманітних ініціатив, таких як офіси з повернення активів (ARO), поліцейські митні центри співпраці (PCCC), підрозділи інформації про пасажирів (PIU), підрозділи фінансової розвідки (FIU), групи активного пошуку втікачів (ENFAST), підрозділи спеціальної тактики (ATLAS), підрозділи Об'єднаної оперативної групи з боротьби з кіберзлочинністю. (J-CAT), Північна ініціатива LO та ініціатива Боденського озера.

Спеціальну структуру SIENA було розроблено, щоб дозволити роботу з обмеженим вмістом для боротьби з тероризмом. У відповідь підрозділи боротьби з тероризмом підключилися до платформи, таким чином посилюючи обмін інформацією та розвіданими в цій ключовій сфері. На початку 2022 року 49 антитерористичних органів були підключені до спеціального антитерористичного середовища SIENA.

Стратегія Європолу 2020+ передбачає подальше розгортання та розвиток SIENA шляхом удосконалення архітектури управління інформацією Європолу та швидкого впровадження нових методів і технологій у міру їх появи. SIENA дотримується всіх вимог законодавства щодо захисту даних і конфіденційності. Плани на майбутнє включають розгортання системи для регіональних ініціатив із запровадженням нових функцій і інтелектуальних послуг, таких як машинний переклад, вилучення об'єктів і SIENA для мобільних пристроїв [5].

Варто також зазначити, що важливим елементом забезпечення міжнародного співробітництва правоохоронних органів України з Європейським поліцейським офісом є можливість направлення до Європолу своїх представників для виконання функцій офіцерів зв'язку. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 494 офіцерами зв'язку можуть бути лише представники Національної поліції України [6]. Разом з цим такий підхід звує можливістю

співпраці компетентних органів України з Європолем, оскільки інтереси представлені виключно одним органом.

Сьогодні активно ведуться переговори з Європолем та нормативно опрацьовується питання направлення офіцерів зв'язку і від Служби безпеки України, і від Національного антикорупційного Бюро України, і від інших компетентних органів також.

Висновки. За результатами проведеного аналізу можна зробити наступні узагальнення:

1. Європол є центральною агенцією ЄС для координації боротьби з організованою злочинністю, тероризмом, кіберзлочинністю та іншими формами тяжких злочинів, що впливають на кілька держав-членів.

2. Міжнародне співробітництво між правоохоронними органами України та Європолем регулюється низкою нормативно-правових актів, серед яких Угода про оперативне та стратегічне співробітництво (2016), а також меморандуми про взаєморозуміння щодо безпечного обміну інформацією.

3. Україна призначила Національний контактний пункт для співпраці з Європолем, що функціонує у складі Національної поліції України, однак є можливість прямого обміну інформацією між іншими компетентними органами України та Європолем.

4. Використання мережевого додатку безпечного обміну інформацією Європолу (SIENA) сприяє оперативному обміну інформацією між компетентними органами України та ЄС у рамках боротьби зі злочинністю.

5. Відповідно до чинного законодавства офіцерами зв'язку в Європолі можуть бути лише представники Національної поліції України, що обмежує можливості співпраці інших компетентних органів. На даний момент тривають переговори щодо направлення представників від СБУ, НАБУ та інших органів.

Таким чином, дослідження міжнародно-правових основ взаємодії правоохоронних органів України з Європолем є вкрай важливим для розробки ефективних правових механізмів боротьби з транснаціональною злочинністю, зміцнення національної безпеки та подальшої інтеграції України в європейський безпековий простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Воронятников О.О. Діяльність міжнародних установ та організацій у боротьбі зі злочинністю. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. Випуск № 1, 2025, с. 848–853.
2. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво від 14.12.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#Text.
3. Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європейським поліцейським офісом щодо встановлення захищеної лінії зв'язку від 11.03.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_a12#Text.
4. Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європейським поліцейським офісом стосовно конфіденційності та забезпечення збереження інформації від 03.07.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-17#Text.
5. Secure Information Exchange Network Application (SIENA). URL: <https://www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/services-support/information-exchange/secure-information-exchange-network-application-siena>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 494 «Про направлення офіцерів зв'язку до Європейського поліцейського офісу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/494-2019-%D0%BF#Text>.